

مقاله پژوهشی

مشارکت: مبنای طراحی فضاهای شهری چندعملکردی*

عطیه غفوری**

دانش آموخته دکتری معماری منظر، دانشگاه استراسبورگ، فرانسه.

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۵/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۷/۰۸

تاریخ قرارگیری روی سایت: ۹۹/۱۰/۰۱

چکیده | ایده طراحی فضای چندعملکردی به صورت‌های مختلف و با معانی متفاوت، همواره در حوزه ادبیات رشته‌های مربوط به معماری و شهر حضور داشته و تعریف این مفهوم به صورت جامع همچنان در حال تکمیل است. اما این نوع فضاهای شهری در کشورهای در حال توسعه از دیرباز به صورت خودجوش وجود داشته‌اند. در کشورهای توسعه‌یافته برای خارج‌شدن از چارچوبی که یک فضا برای آن طراحی شده است، سخت‌گیری‌های بیشتری اعمال می‌شود. اما با وجود تفاوت‌هایی که در تملک فضاهای عمومی وجود دارد، فضاهای چندعملکردی در سراسر جهان پدید آمده‌اند و روزبه‌روز در حال افزایش هستند. این فضاها، با توجه به بستری که در آن شکل گرفته‌اند، ویژگی‌های مربوط به مورفولوژی فضا و ابعاد و اندازه‌ها و نیز عملکرد اصلیشان با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند. اما در عین این تفاوت‌ها دارای الگوهای مشترکی هستند که در نظر گرفتن آنها به برنامه‌ریزی و طراحی برای این‌گونه فضاها در آینده کمک می‌کند. این نوشتار، ۸۰ نمونه از فضاهایی را که در حال حاضر به صورت چندعملکردی فعال هستند یا پتانسیل لازم برای تبدیل شدن به این‌گونه فضاها را دارند، بررسی می‌کند. در این پژوهش، برای انتخاب نمونه‌ها و استخراج الگوها از روش استدلال مبتنی بر نمونه (CBR) در کنار زبان الگوی کریستوفر الکساندر استفاده شده است. نتیجه الگوهایی است که می‌تواند به طراحان کمک کند در مواجهه با پروژه‌های شهری جهت افزایش کیفیت زندگی شهروندان مؤثرتر عمل کنند. در نهایت مشاهده می‌شود که الگوهای به‌دست‌آمده کمتر شکل کالبدی داشته و بیشتر به شکل برنامه‌ریزی و مدیریت فضا هستند. الگویی که بیشترین تکرار را در میان الگوهای استخراج شده دارد، «مشارکت» است که باید به عنوان یک فرهنگ در تمامی اشکال خود، از ابتدا در فرایند برنامه‌ریزی، طراحی و بهره‌برداری لحاظ شود.

واژگان کلیدی | فضای چندعملکردی، فضای شهری، مدیریت شهری، استفاده اشتراکی، الگو.

مقدمه | در سال‌های اخیر، برنامه‌ریزان شهر مفهوم استفاده چندگانه یا ترکیبی از زمین را به عنوان یک مفهوم جدید برای استفاده از اراضی شهری معرفی کرده‌اند که می‌توان آن را در تقابل با مفهوم مدرنیستی زونینگ (منطقه‌بندی) تعریف کرد. استفاده چندعملکردی از زمین را می‌توان به عنوان ترکیبی از کارکردهای مختلف اقتصادی-اجتماعی در هر منطقه در نظر گرفت (Vreker, De Groot & Verhoef, 2004). این مفهوم با هدف ایجاد

هم‌افزایی مکانی و اقتصادی کاربری اراضی به منظور صرفه‌جویی در فضا با افزایش راندمان استفاده از آن، در عین حفظ کیفیت فضایی ایجاد شده است (Rodenburg, Vreker & Nijkamp, 2003). این هم‌افزایی، به دلیل تعامل بین فعالیت‌ها به وجود می‌آید. برانت و وجر (Brandt & Vejre, 2004) سه حالت متفاوت از این نوع نگاه را با توجه به ویژگی‌های فضا-زمانی زمین ارائه می‌دهند:

۱. ترکیب مکانی واحدهای جداگانه زمین با کارکردهای مختلف؛
 ۲. کارکردهای مختلف اختصاص داده‌شده به واحد زمین یکسان
- اما در زمان جداگانه؛
۳. ادغام توابع در همان واحد زمین و در همان زمان.

** ۰۹۱۲۳۸۷۵۷۹۰، atieh.ghafouri@gmail.com

دولتی و خصوصی، سخاوتمندانه‌تر عمل می‌کنند. در کشورهای توسعه‌یافته برای خارج‌شدن از چارچوبی که یک فضا برای آن طراحی شده است، سخت‌گیری‌های بیشتری وجود دارد. هرچند زیدلر (Zeidler, 1985) معتقد است طراحی چندعملکردی سابقه‌ای به قدمت ساخت‌وسازهای یونان باستان دارد، اما در شرق نیز بدون آنکه برجسبی به فضا الصاق شود، فضا با تعریف یادشده مورد استفاده قرار گرفته است. مثلاً در پایتخت ایران، فضای باز دانشگاه تهران در روزهای جمعه برای برگزاری نماز جمعه مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ در پایتخت ویتنام، پیاده‌روها به زمین‌های حرفه‌ای برای ورزش بدمینتون تبدیل شده‌اند، در پایتخت فرانسه، خیابان‌های مجاور رودخانه سن در تابستان به پلاژهای شهری تغییر شکل می‌یابند و در بسیاری از شهرهای کوچک و بزرگ در اقصی نقاط دنیا، پیاده‌روها به صورت یک نمایشگاه دائمی به تصرف هنرمندان درآمده‌اند یا فضای پارکینگ مجموعه‌های تجاری یا اداری به برگزاری بازارچه‌های محلی اختصاص یافته‌اند. برای روشن‌تر شدن موضوع، می‌توان گفت یک فضای شهری در مقیاس‌های مختلف (از یک مجتمع مسکونی یا یک بلوک شهری، یک واحد همسایگی یا کل شهر) یک عملکرد مشخص و تعریف شده دارد که به ساعاتی از روز، روزهایی از ماه یا ماههایی از سال محدود شده است. این فضاها می‌توانند در ساعات خالی خود به فعالیت دیگری اختصاص یابند. فضاهای خصوصی و نیمه‌خصوصی نیز می‌توانند در بازه‌های زمانی مشخصی در اختیار عموم قرار بگیرند. در تصویر ۱ این پتانسیل در ریتم‌های زمانی روزانه، هفتگی و سالانه مشاهده می‌شود. تراس کافه‌ها و رستوران‌ها که بخشی از پیاده‌رو را در ساعات نهار و شام به خود اختصاص می‌دهد، می‌تواند نمونه‌ای از ریتم روزانه باشد. بازارچه‌های محلی نمونه‌هایی از ریتم هفتگی هستند. برای ریتم سالانه نیز می‌توان خیابان‌های تابستانه یا بازارچه‌های نوروزی را مثال زد.

هدف و فرضیه تحقیق

هدف از این تحقیق روشن‌ساختن راه برنامه‌ریزان و طراحان در حرکت به سمت فضاهای شهری چندعملکردی است. فرضیه این

همه این سه نوع در این ایده که از یک منظر خاص نوعی ترتیب «بهینه» و استفاده کاراتر از اراضی را انتخاب می‌کنند، اتفاق نظر دارند (Potschin, Klug & Haines-Young, 2010).

در کشاورزی و منظر، فضای چندعملکردی به فضایی اطلاق می‌شود که با توجه به نیازها و ترجیحات صاحبان و کاربران، طیف وسیعی از عملکردهای مفید را در ابعاد تولیدی، اکولوژیکی و فرهنگی فراهم می‌کند. این فضا پنج نقش را به صورت همزمان و در تعادل با یکدیگر می‌پذیرد (Brandt et al., 2008, 308; Lovell, 2010, 2503; Otte, Simmering & Wolters, 2007)

۱- نقش اکولوژیکی (به عنوان محلی برای زندگی)؛

۲- نقش اقتصادی (به عنوان محلی برای تولید)؛

۳- نقش اجتماعی و فرهنگی (به عنوان محلی برای تفریح و شناخت)؛

۴- نقش تاریخی (به عنوان محلی برای سکونت و هویت)؛

۵- نقش زیبایی‌شناسی (به عنوان زمینه‌ای برای تجربه).

حال اگر این تعاریف در راستای رسیدن به یک تعریف جامع با یکدیگر ترکیب شوند، می‌توان گفت یک فضای شهری چندعملکردی فضایی است که این دو ویژگی را دارا باشد:

- کارکردهای متنوع، بازیگران متفاوت و کاربران مختلفی را در دوره‌های زمانی مختلف داشته باشد یا پذیرای دو یا چند فعالیت به صورت همزمان باشد (بیش از یک کارکرد را در یک بازه‌ی فعالیتی بپذیرد).

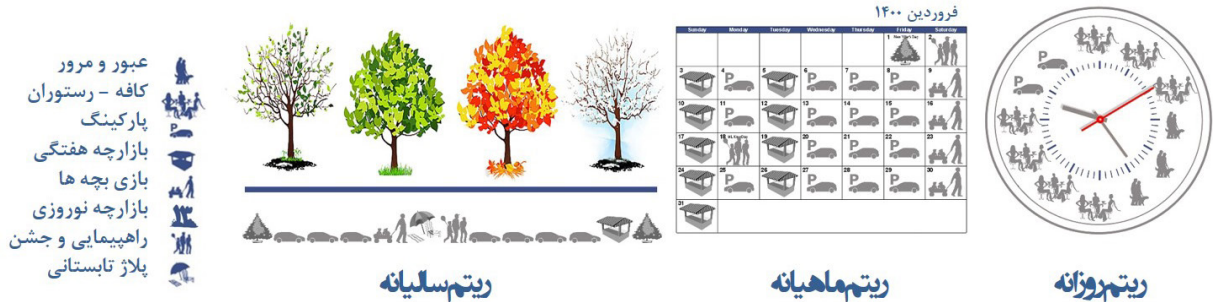
- همه نقش‌هایی که یک فضا می‌تواند بپذیرد را در راستای دستیابی به پایداری اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی دربرگیرد. این نوع نگاه مزایای زیادی دارد که می‌توان آنها را به شکل جدول ۱ خلاصه کرد.

نمونه‌های متنوعی از فضاهایی که دارای ویژگی‌های یادشده هستند، در سراسر دنیا دیده می‌شوند. از آنجایی که شهروندان در کشورهای درحال توسعه در استفاده از فضاهای شهری آزادی عمل بیشتری دارند، خودبه‌خود در مواقع لزوم، به فضاهای موجود نقش‌هایی بیشتر از نقش‌های ابتدایی آن فضا می‌دهند. علاوه بر این، مدیران شهری نیز در واگذاری فضاهای عمومی به افراد یا مؤسسات

جدول ۱. مزایای استفاده چندعملکردی از فضاهای شهری. مأخذ: غفوری و وبر، ۱۳۹۹.

مزایای استفاده اشتراکی از فضاهای شهری (طراحی فضاهای شهری چندعملکردی)

اثرات اقتصادی	اثرات زیست‌محیطی	اثرات اجتماعی
- کاهش نیاز برای ساخت‌وسازهای جدید - کاهش هزینه سفرهای شهری - افزایش بهره‌وری اقتصادی کل مجموعه - احیای فضاهای مرده - جذب تعداد بیشتری از افراد در یک بازه زمانی یکسان	- کاهش استفاده از مصالح و منابع - کاهش آلاینده‌های تولیدشده توسط انواع عملیات ساختمان - کاهش رشد افقی شهر و حذف اثرات منفی ناشی از آن	- کاهش زمان سفرهای شهری و افزایش زمان مفید برای فعالیت - افزایش تنوع فعالیت‌ها در فضا - خلق یک فضای زنده و جذاب که افراد را به بازدید دوباره از فضا وامی‌دارد. - بهبود کیفیت زندگی شهروندان با ارائه امکان بیشتر برای انجام فعالیت‌های انتخابی و اجتماعی

تصویر ۱. پتانسیل استفاده چندعملکردی از فضاها در ریتم‌های روزانه، هفتگی و سالانه. مأخذ: نگارنده.

استفاده قرار می‌گیرند. این سلسله‌مراتب در تصویر ۲ نشان داده شده است. ایده اصلی CBR این است که «مسائل مشابه راه‌حل‌های مشابه دارند». بنابراین جهت استخراج معیارهایی برای طراحی یک پروژه در آینده می‌توان از راه‌حل‌ها و الگوهای پیشتر استفاده شده بهره گرفت.

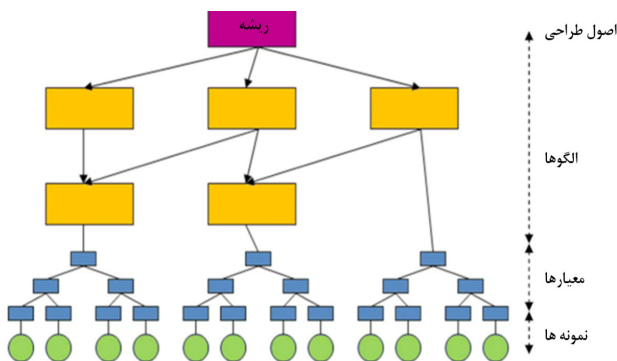
• زبان الگو

«کریستوفر الکساندر» در تئوری خود تحت عنوان زبان الگو، پیشنهاد استفاده از الگوهای پیشین در معماری را مطرح کرد (Alexander, Ishikawa & Silverstein, 1977). ایده الکساندر این بود که وقتی یک الگو تکرار می‌شود، تعدد کاربرد آن می‌تواند حاکی از صحت الگو و پذیرش عمومی آن باشد. بنابراین می‌تواند به عنوان یک راه‌حل برای مسائل آتی نیز استفاده شود. مطابق نظریه الکساندر، خروجی‌های این مدل می‌تواند تبدیل به قواعدی شود که طراحان از آن برای پروژه‌های آتی خود بهره گیرند. این قواعد در واقع دستورالعمل‌هایی خواهند بود که ضمن حفظ خلاقیت طراحان، چارچوبی به آنها پیشنهاد می‌کند که در طراحی خود به آن پایبند باشند. تصویر ۳ نشان می‌دهد چطور نمونه‌های موردی به استخراج الگوها و در نهایت اصول طراحی منجر می‌شوند.

بحث

• مبنا و چگونگی انتخاب نمونه‌ها

در راستای دستیابی به کیفیت‌های مشترک فضاهای شهری

تصویر ۲. رابطه میان نمونه‌ها، معیارها، الگوها و اصول طراحی. مأخذ: نگارنده براساس Alexander et al., 1997 و Craw, 2017.

تحقیق بر این امر استوار است که علی‌رغم تمامی تفاوت‌های شکلی، الگوهای مشابهی در این گونه فضاها وجود دارد که شناخت آنها می‌تواند به مدیران شهری و طراحان کمک کند تا از فضاهای موجود در راستای ارتقای کیفیت زندگی شهروندان با راندمان بیشتری استفاده کنند.

سؤال تحقیق

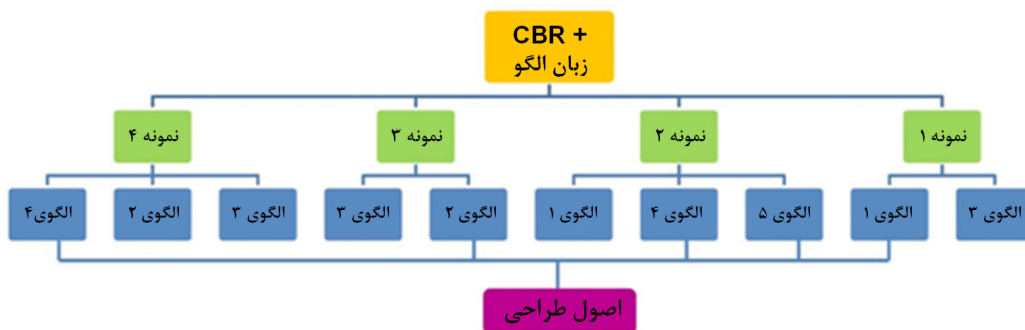
با توجه به آنچه گفته شد، سؤال این است که تحقق یک فضای چندعملکردی تا چه اندازه به ویژگی‌های کالبدی و تا چه میزان به مدیریت و نحوه بهره‌برداری از آن وابسته است؟

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش مبتنی بر استقرا بوده و با تکیه بر بررسی نمونه‌های منتخب وجوه مشترک آنها استخراج شده است. در حقیقت با وجود اینکه بررسی نمونه‌های موردی همواره یکی از ابزارهای طراحان در تقرب به موضوع طراحی است، در این پژوهش، این رویکرد در یک چارچوب علمی با عنوان «Case-Based Reasoning» یا «استدلال بر مبنای نمونه» مورد استفاده قرار گرفته است.

• استدلال بر مبنای نمونه

امروزه بخش جدایی‌ناپذیر مطالعات و پژوهش‌های معماری (چه در حوزه آکادمیک و چه در پروژه‌های حرفه‌ای) رجوع به نمونه‌های موردی است. لذا هم در گذشته و هم در عصر حاضر، رجوع به نمونه‌های پیشین و استفاده از الگوها و تجربیات قبلی، امری متداول و معقول است. اما نحوه استنباط آموزه‌ها و الگوها، و همچنین نحوه به‌کارگیری آنها در طرح (در قالب معیار)، چندان روشن نیست. بدین لحاظ تأکید بر استفاده از روش‌های علمی مورد استفاده در سایر علوم، ضروری به نظر می‌رسد. استدلال بر مبنای نمونه در ابتدا در حوزه هوش مصنوعی و انفورماتیک تدوین و ساختارمند شد. اما به تدریج قابلیت کاربرد آن در سایر علوم نیز آشکار شد. به ویژه در حوزه علمی که لایه‌های اطلاعاتی متعددی دارند و برخلاف علوم محض دارای جنبه‌های متفاوت و غیرهمگنی هستند. در تحقیق با این روش، ویژگی‌های عمومی نمونه‌ها (پایین‌ترین لایه) برای دستیابی به معیارها و سپس الگوهای طراحی مورد

تصویر ۳. چطور بررسی نمونه‌ها به استخراج الگوها و در نهایت اصول طراحی منجر می‌شود. مأخذ: نگارنده.

شده بودند و می‌توانستند نکات قابل ملاحظه‌ای برای رسیدن به الگوهای طراحی فضاهای چندعملکردی ارائه دهند.^۴ پنج مورد از ۸۰ نمونه بررسی شده در تصویر ۴ معرفی شده‌اند.

• مبنا و چگونگی گزینش معیارها

کرمونا و همکارانش (Carmona, Heath & Tiesdell, 2012) در کتابشان با عنوان «مکان‌های عمومی - فضاهای شهری»، شش بعد متفاوت در طراحی شهری شامل: مورفولوژیکی (ریخت‌شناسی)، ادراکی، اجتماعی، بصری، کارکردی و زمانی را معرفی می‌کنند. در این پژوهش، تحلیل فضاها بیشتر بر روی جنبه‌های مورفولوژیکی، کارکردی و زمانی متمرکز است و ابعاد ادراکی بررسی نشده‌اند. برای تسهیل در بررسی‌ها، دسته‌بندی فضاها براساس سه ویژگی اصلی آنها یعنی ویژگی‌های مکانی، ویژگی‌های عملکردی و زمان صورت پذیرفته است. ویژگی‌های مکانی، ریخت‌شناسی (شکل و ابعاد) و ویژگی‌های مرتبط با افراد (مالکان، مدیران، کارکنان و کاربران) و زمینه پروژه (ترکیبی از خصوصیات بستر طرح به لحاظ تراکم شهری و ویژگی‌های فرهنگی-اجتماعی ساکنان و کاربران) را در بر می‌گیرد. اساس این دسته‌بندی در تصویر ۵ نشان داده شده است.

با شروع از این شش معیار برای بررسی نمونه‌های موردی در دسترس و یک رویکرد رفت و برگشتی، یافتن جستجوی نمونه‌های جدید ادامه یافت و روش CBR برای تکمیل معیارها استفاده شد، به گونه‌ای که هر نمونه جدید به ارزیابی کل روند از ابتدا می‌انجامد و این امر تا زمانی که معیارها به ۳۰ معیار افزایش یافتند و اشباع نظری در این مورد حاصل شد، ادامه یافت. این ۳۰ معیار حاصل بررسی منابع مکتوب در حوزه طراحی شهری و این فرایند رفت و برگشتی بودند (Carmona et al., 2012; Marcus & Francis, 1997; Kayden, 2000; Carr, Francis, Rivlin & Stone, 1992; Thompson & Travlou, 2007; Francis, 2003; Erell, Pearlmuter & Williamson, 2012; Gehl, 1987; Ng, 2010). این روند در تصویر ۶ نشان داده شده است. در جدول ۲ نیز ۳۰ معیار به‌دست‌آمده ارائه شده‌اند.

• بررسی نمونه‌ها

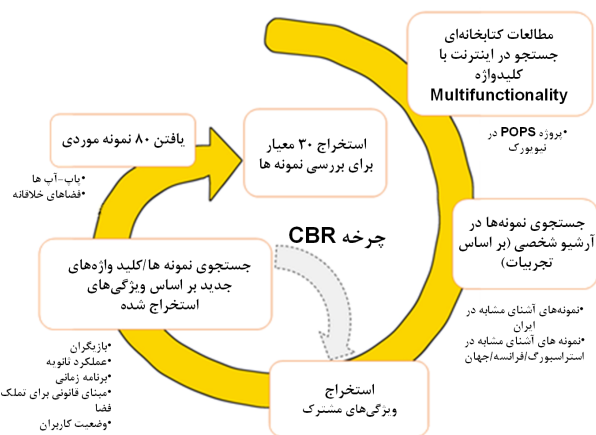
همان‌طور که گفته شد، نمونه‌های زیادی از این‌گونه فضاها در

چندعملکردی و ارزیابی پتانسیل‌های ایجاد این‌گونه فضاها در شهر، ۸۰ نمونه در سراسر دنیا مورد بررسی قرار گرفتند. این نمونه‌ها، از تجربه زیسته نگارنده در ایران و فرانسه و نیز از جستجو در میان منابع مکتوب و اینترنتی به‌دست آمدند. با توجه به نمونه‌های بسیار محدود، فضاهای شهری خلاقانه و پاپ-آپ‌ها^۵ نیز بررسی شدند. جستجو در منابع از تابستان ۱۳۹۱ تا بهار ۱۳۹۲ انجام پذیرفت. اولین نمونه‌ای که با استفاده از کلیدواژه «فضای شهری چندعملکردی» به‌دست آمد، پروژه^۶ POPS (فضاهای عمومی دارای مالکیت خصوصی) در نیویورک بود که این نمونه معیار ارزیابی اصلی در جستجوهای بعدی شد. سپس کلیدواژه کلی «فضای عمومی» مبنای جستجو قرار گرفت؛ اما در ادامه، جستجو به فضاهای باز شهری محدود شد. بررسی هر نمونه کلیدواژه جدیدی برای جستجو ارائه می‌کرد و روش CBR برای یافتن کلیدواژه‌های مناسب برای جستجو در منابع و پیدا کردن نمونه‌های جدید مورد استفاده قرار گرفت. در حقیقت، یک فرایند رفت و برگشتی هم به انتخاب نمونه‌ها و هم به انتخاب معیارهای دسته‌بندی و ارزیابی نمونه‌ها منجر شد و نگارنده را به این اطمینان رساند که هر کدام از فضاهای باز شهری با عملکردها و سیستم مدیریت متفاوت، یک نماینده در فهرست نمونه‌ها دارند و هیچ معیار ارزیابی مهمی مغفول نمانده است.

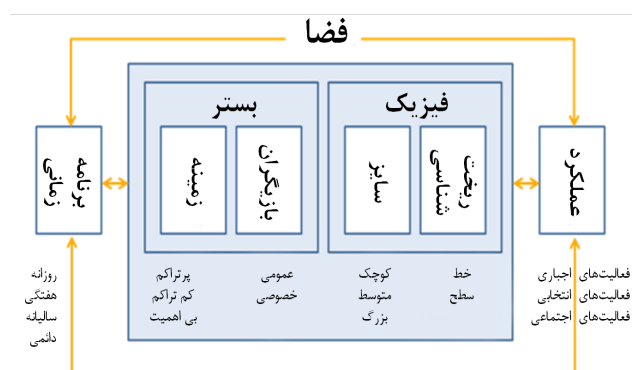
دو معیار اصلی در انتخاب یک فضا به عنوان نمونه موردی مناسب وجود داشت: فضایی که در آن عملکرد اصلی در بازه‌های زمانی مشخصی به یک عملکرد ثانویه تغییر یابد اما دوباره پس از اتمام فعالیت دوم، فعالیت اصلی خود را از سر گیرد. یا اینکه در کنار عملکرد اصلی، در بازه‌های زمانی خاصی یک عملکرد ثانویه به مجموعه اضافه شود. اما این فعالیت ثانویه زمان اتمام مشخصی داشته باشد. هر چند بعدتر در ارزیابی مشخص شد که در مواردی امکان اینکه یک عملکرد ثانویه به صورت دائمی به مجموعه اضافه شود، وجود دارد. در نهایت نیمی از نمونه‌ها فضاهایی بودند که به صورت بالفعل می‌شد آنها را به عنوان فضای چندعملکردی در نظر گرفت، اما نیمی دیگر فضاهایی بودند که قابلیت تبدیل به فضاهای چندعملکردی را دارا بودند یا از ابتدا به صورت چندمنظوره طراحی

تصویر ۴. بالا از راست: پروژه POPS در نیویورک، زمین‌های بدمینتون در پیاده‌روهای هانوی در ویتنام، پروژه پاپ آپ کلاس درس در زیر پل‌ها در آینه‌هون هلند؛ پایین از راست: پلاژهای پاریس در فرانسه، باغچه‌های اشتراکی در استراسبورگ فرانسه. مأخذ: Ghafouri, 2016

تصویر ۶. استفاده از روش CBR برای استخراج معیارهای ارزیابی. مأخذ: نگارنده.

تصویر ۵. ایده اصلی در دسته‌بندی نمونه‌های موردی. مأخذ: نگارنده.

نوع فعالیت

جهان وجود دارد. بسیاری از آنها بدون برنامه‌ریزی اولیه به وجود آمده‌اند اما در بخش قابل ملاحظه‌ای از این فضاها مسائل قانونی، مسائل مربوط به اولویت استفاده و بیمه در هنگام برنامه‌ریزی مورد توجه قرار گرفته‌اند. تصویر ۷ تنوع نمونه‌ها را براساس موقعیت و نوع نشان می‌دهد. بخش عمده نمونه‌ها در کشورهای توسعه‌یافته واقع شده‌اند. هرچند وجود تنوع این فضاها نشان می‌دهد که این ایده می‌تواند به صورت خودجوش یا برنامه‌ریزی شده در هر بستری و با هر شرایط اجتماعی و فرهنگی استفاده شود.

وضعیت کاربران

همان‌طور که در تصویر ۸ دیده می‌شود، بیشتر فضاها برای استفاده عموم طراحی شده‌اند. هرچند درصد فضاهایی که توسط یک گروه مشخص از کاربران استفاده شده، قابل توجه است.

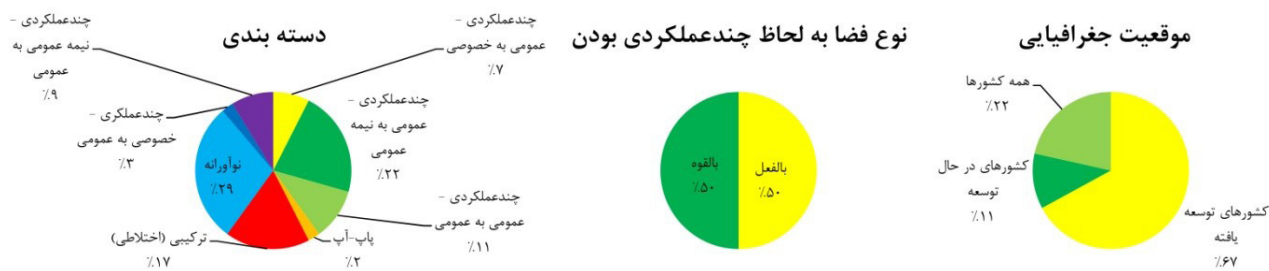
مبنای قانونی برای تملک و مدیریت فضا

همان‌طور که در تصویر ۱۰ مشاهده می‌شود، برای این موضوع

مشارکت: مبنای طراحی فضاهای شهری چندعملکردی

جدول ۲. معیارهای بررسی نمونه‌های موردی. مأخذ: نگارنده.

شاخص	دسته‌بندی	چندعملکردی بالفعل	چندعملکردی - عمومی به خصوصی / چندعملکردی - عمومی به نیمه‌عمومی / چندعملکردی - عمومی به عمومی / پاپ-آپ / ترکیبی (اختلاطی) / نوآورانه / چندعملکردی - خصوصی به عمومی / چندعملکردی - نیمه‌عمومی به عمومی
فیزیک	فیزیک	ریخت‌شناسی و ابعاد	نقطه متصل به یک سطح / شبکه‌ای از فضاها / سطح بزرگ / خط بزرگ / سطح متوسط / خط متوسط / سطح کوچک / خط کوچک
	بازیگران	بازیگران اولیه	خصوصی / عمومی
بستر	بازیگران	بازیگران ثانویه	خصوصی / عمومی
	بستر	موقعیت در شهر	در مرکز شهر / مناطق غیر مرکزی شهر / همه‌جا / حومه
فضا	بستر	دسترسی	باز / بسته / متصل (به یک فضای دیگر)
	فضا	جذابیت (موقعیت + فعالیت)	ندارد / دارد
ویژگی‌های فضایی	فضا	خطرات (قبل از اضافه‌شدن فعالیت ثانویه ثانویه)	خطرناک / ریسک حادثه / بدون ریسک
	ویژگی‌های فضایی	تغییر در مسئولیت در قبال فضا به لحاظ قانونی	وجود ندارد / وجود دارد
عملکرد	ویژگی‌های فضایی	شیوه‌های حفاظت از افراد و اشیا	خودمراقبتی / ایمن‌سازی فیزیکی / ایمن‌سازی شده در برابر حوادث / محافظت‌شده توسط یک سیستم مدیریتی / محافظت‌شده توسط عوامل حراستی
	عملکرد	روشنایی و نورپردازی	طبیعی / مصنوعی / ترکیبی / نیاز جدیدی وجود ندارد
شکل استفاده	عملکرد	نوع پوشش (سقف)	پوشیده / باز / نیمه‌باز / ترکیبی
	شکل استفاده	مصالح کف	معدنی / سبز / صنعتی (مصنوعی) / ترکیبی / بی‌اهمیت
زمان	شکل استفاده	نوع فعالیت	تک عملکردی / مختلط
	زمان	مبنای تملک و اداره فضا	مختلط / مجانی / غیرقانونی / استیجاری / توسط مالک
ویژگی‌های فعالیت	شکل استفاده	سیاست‌های جدید برای بیمه	پیش‌بینی نشده است / پیش‌بینی شده است
	ویژگی‌های فعالیت	وضعیت کاربران	اضافه‌کردن کاربران جدید با واردکردن عملکردهای جدید / اضافه‌کردن عملکرد جدید برای همان کاربران قبلی / تغییر عملکرد / تغییر کاربران
زمان	ویژگی‌های فعالیت	قوانین استفاده	با اولویت‌بندی / بدون اولویت‌بندی / بی‌اهمیت
	زمان	کارکرد اولیه فضا	فعالیت‌های اجباری / فعالیت‌های تفریحی / فعالیت‌های زیست‌محیطی / فعالیت‌های فرهنگی / فعالیت‌های تجاری / بدون فعالیت / فعالیت اداری / فعالیت آموزشی
زمان	ویژگی‌های فعالیت	رابطه میان عملکرد فضا و ویژگی‌های فضایی	وجود ندارد / وجود دارد
	زمان	زندگی شبانه	وجود ندارد / وجود دارد
زمان	ویژگی‌های فعالیت	پیش‌نیازها	سایه‌بان / تجهیزات / روشنایی / کف‌سازی / تأسیسات زیربنایی / مبلمان / بدون پیش‌نیاز
	زمان	خطرات مرتبط با فعالیت	خطر ایجاد تصادف / خطر ایجاد سیل / خطر سرقت / بدون خطر
زمان	ویژگی‌های فعالیت	رابطه بین فعالیت و ویژگی‌های اقلیمی سایت	وجود ندارد / وجود دارد
	زمان	رابطه بین فعالیت و آب و هوا (فصل)	وجود ندارد / وجود دارد
زمان	ویژگی‌های فعالیت	درجه حرارت	گرم / سرد / معتدل / بی‌اهمیت
	زمان	رابطه بین فعالیت و تابش خورشید	وجود ندارد / وجود دارد
زمان	ویژگی‌های فعالیت	آلودگی صوتی	ندارد / دارد
	زمان	برنامه زمانی	سالیانه / هفتگی / موردی (یک بار) / شبانه / رویدادی / دوره‌ای / دائمی / روزانه (بخشی از روز)

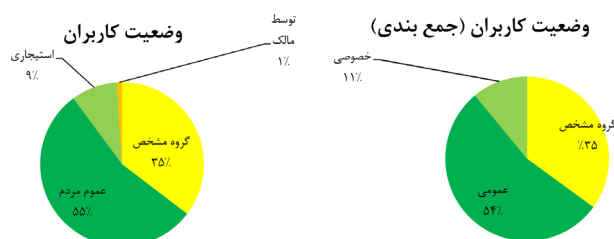

تصویر ۷. تنوع نمونه‌ها براساس موقعیت جغرافیایی و نوع به لحاظ چندعملکردی بودن. مأخذ: نگارنده.

نوع فعالیت

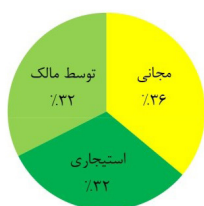

تصویر ۹. تنوع نمونه‌ها براساس نوع فعالیت. مأخذ: نگارنده.

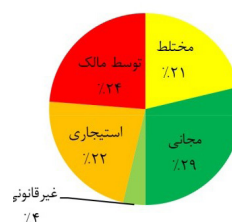

تصویر ۸. تنوع نمونه‌ها براساس وضعیت کاربران. مأخذ: نگارنده.

مبنای تملک و اداره فضا (جمع بندی)

مبنای تملک و اداره فضا

تصویر ۱۰. تنوع نمونه‌ها براساس مبنای تملک و اداره فضا. مأخذ: نگارنده.

بررسی شده، در اکثر موارد با اضافه شدن عملکرد جدید، کاربران جدیدی هم به مجموعه اضافه شده‌اند. در حقیقت ایده طراحی فضا به صورت چندعملکردی امکان استفاده تعداد بیشتری را از فضا فراهم کرده است.

- قوانین استفاده

آنچه از بررسی نمونه‌ها بر می‌آید و در تصویر ۱۳ مشاهده می‌شود این است که اولویت در استفاده از فضا باید تعریف شود. این موضوع زمانی که دو فعالیت باهم در تعامل باشند یا یکی از آنها در زمان اوج خود به لحاظ عملکردی باشد، اهمیت بیشتری می‌یابد. در چنین موقعیت‌هایی عملکرد فضا باید به اندازه کافی انعطاف‌پذیر باشد تا بتواند خود را با شرایط جدید وفق دهد.

- عملکردها

در فرایند تبدیل یک فضای تک‌عملکردی به چندعملکردی، همان‌طور که در تصویر ۱۴ نشان داده می‌شود، در اکثر موارد فضاهایی که به فعالیت‌های اجباری اختصاص داشته‌اند افزایش کاربری یافته‌اند. این فضاها به جایی برای فعالیت‌های تفریحی،

پاسخ‌های متفاوتی در میان نمونه‌ها مشاهده می‌شود. در بعضی موارد، فضا به صورت اجاره‌ای یا به صورت رایگان در اختیار مسئولان عملکرد ثانویه قرار گرفته‌اند؛ در بعضی دیگر، صاحبان اصلی مسئولیت عملکرد ثانویه را نیز بر عهده گرفته‌اند و در برخی نیز ورود سازمان‌های غیردولتی کمک مؤثری در اداره فضا بوده است.

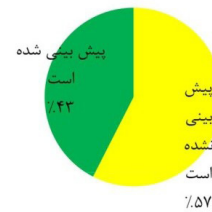
- سیاست‌های جدید برای بیمه

با وجود اینکه به نظر می‌رسید محدودیت‌های قانونی مانعی جدی در مسیر حرکت به سمت فضاهای چندعملکردی هستند، در بخش اعظم نمونه‌ها، همان‌طور که در تصویر ۱۱ دیده می‌شود، در مبنای قانونی برای مسئولیت و بیمه تغییری مشاهده نشد. با برنامه‌ریزی، آموزش و اختصاص توجه بیشتر به اولویت‌ها، یک فضا می‌تواند بدون نگرانی از مسئولیت‌های قانونی به صورت چندعملکردی استفاده شود.

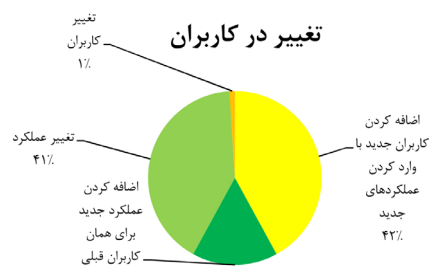
- تغییر در کاربران

همان‌طور که در تصویر ۱۲ دیده می‌شود، در نمونه‌های

سیاست‌های جدید برای بیمه

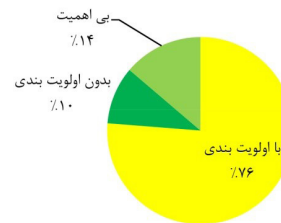

تصویر ۱۱. تنوع نمونه‌ها براساس در نظر گرفتن سیاست‌های جدید برای بیمه (فضا و افراد). مأخذ: نگارنده.

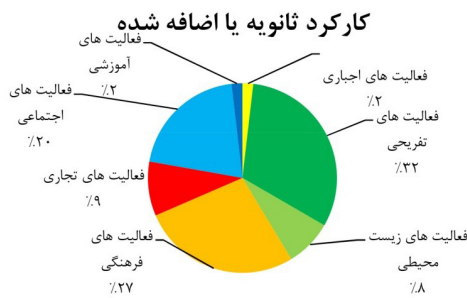
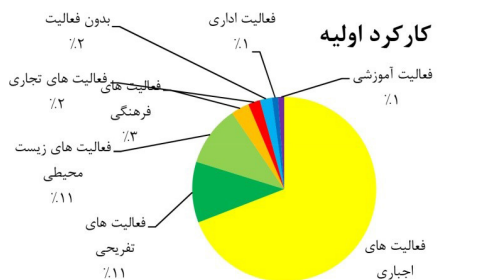

تصویر ۱۲. تنوع نمونه‌ها براساس تغییری که در کاربران فضا به وجود می‌آید. مأخذ: نگارنده.

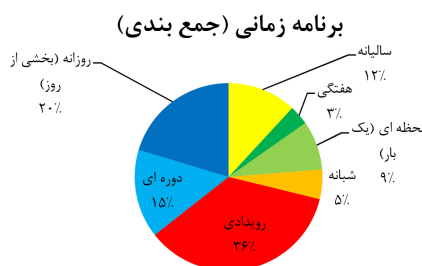
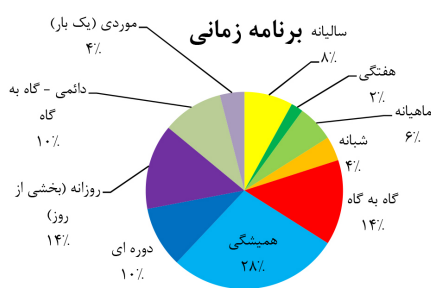
قوانین استفاده

تصویر ۱۳. تنوع نمونه‌ها براساس وضع قوانین برای استفاده از فضا. مأخذ: نگارنده.

تصویر ۱۴. تنوع نمونه‌ها براساس کارکردهای اولیه و ثانویه. مأخذ: نگارنده.

تصویر ۱۵. تنوع نمونه‌ها براساس برنامه زمانی. مأخذ: نگارنده.

اجتماعی و فرهنگی تبدیل شده‌اند. افزایش غنای این گونه فعالیت‌ها در فضاهای عمومی شهر، باعث ارتقای کیفیت فضا و همین‌طور افزایش کیفیت زندگی شهروندان می‌شود.

- برنامه زمانی

تنوع موجود در نمونه‌ها به لحاظ ریتم فعالیت و برنامه زمانی مشخص شده در تصویر ۱۵ نشان می‌دهد که یک فضا می‌تواند در یک بازه چند دقیقه‌ای تا چند ماهه به یک عملکرد دوم اختصاص یابد. انتخاب فعالیت مناسب برای عملکرد دوم به ریتم مورد نیاز برای آن و همچنین ساعت‌های خالی فضا برای عملکرد اولیه بستگی دارند.

- رابطه میان عملکرد فضا و ویژگی‌های فضایی

همان‌طور که در تصویر ۱۶ دیده می‌شود، ارتباط معنادار و قابل ملاحظه‌ای بین این دو موضوع مشاهده نشده است. یعنی هرچند عملکرد فضا به فرم آن بستگی دارد، اما در فرم‌های مختلف می‌توان بهینه‌سازی عملکردی انجام داد.

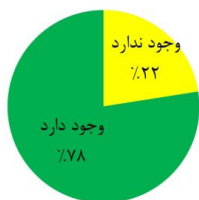
- زندگی شبانه

همان‌گونه که در تصویر ۱۷ مشخص است، در بیشتر نمونه‌ها تلاش طراحان بر این بوده که از قابلیت استفاده از فضا در شب تا حد اکثر ممکن استفاده شود. در حقیقت، فضا نه تنها زندگی روزانه شهروندان را دچار تغییر می‌کند، بلکه به زندگی شبانه شهر نیز غنا می‌بخشد.

- پیش‌نیازها

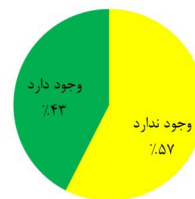
تصویر ۱۸ نشان می‌دهد که معمولاً برای اضافه کردن عملکرد جدید به فضا، پیش‌نیازهایی به لحاظ مبلمان و تجهیزات وجود داشته است. در بیشتر موارد، الزاماتی به لحاظ تجهیزات، کفسازی،

زندگی شبانه

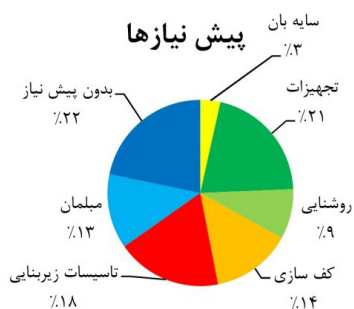

تصویر ۱۷. تنوع نمونه‌ها براساس وجود یا عدم وجود زندگی شبانه. مأخذ: نگارنده.

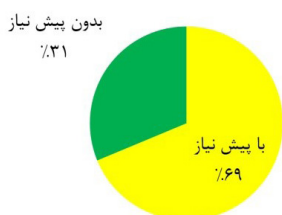
رابطه میان عملکرد فضا و ویژگی‌های فضایی

تصویر ۱۶. تنوع نمونه‌ها براساس رابطه موجود میان عملکرد فضا و ویژگی‌های فضایی آن. مأخذ: نگارنده.

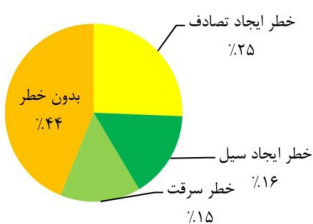

پیش نیازها (جمع بندی)

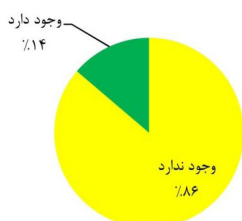
تصویر ۱۸. تنوع نمونه‌ها براساس پیش‌نیازهایی که باید در طراحی لحاظ شود. مأخذ: نگارنده.

خطرات مرتبط با فعالیت

تصویر ۱۹. تنوع نمونه‌ها براساس خطرات موجود مرتبط با فعالیت. مأخذ: نگارنده.

رابطه بین فعالیت و ویژگی‌های اقلیمی سایت

تصویر ۲۰. تنوع نمونه‌ها براساس رابطه موجود بین فعالیت و ویژگی‌های اقلیمی سایت. مأخذ: نگارنده.

نور و یا زیرساخت وجود دارد که باید حتماً در نظر گرفته شود. بسته به عملکرد، این الزامات متفاوت هستند. بهترین و کارآمدترین روش این است که فضاهایی در اولویت قرار گیرند که نیاز کمتری به تجهیزات و زیرساخت‌های جدید دارند.

- خطرات مرتبط با فعالیت

بر طبق تصویر ۱۹، باید توجه داشت که اضافه‌شدن یک عملکرد جدید به فضا امکان بروز خطر در آن را بیشتر می‌کند. شناخت این خطرات و پیش‌بینی الزامات جلوگیری از آنها، عامل مؤثری در ادامه فعالیت طولانی مدت آن فضاست. در بعضی موارد، فضاهایی که عملکرد آنها به بیش از معمول افزایش یافته بود، به دلیل عدم مدیریت خطرات، با مشکل مواجه شده و مجبور به توقف فعالیت دوم خود شده‌اند.

- رابطه بین فعالیت و ویژگی‌های اقلیمی سایت

همان‌طور که در تصویر ۲۰ دیده می‌شود، در نمونه‌های بررسی شده رابطه معنادار و قابل توجهی بین قابلیت تبدیل شدن یک فضا به فضای چندعملکردی با حوزه آب و هوایی که آن فضا به آن تعلق دارد وجود ندارد. به عبارت دیگر، در همه‌جای دنیا می‌توان این مفهوم را به کار گرفت.

- رابطه بین فعالیت و آب و هوا (فصل)

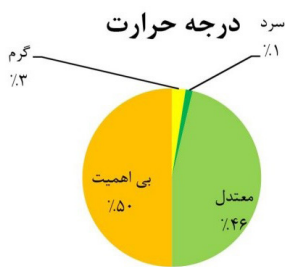
از آنجایی که در مطالعات انجام‌شده فضاهای باز مورد بررسی شده‌اند، طبیعی است که رابطه معناداری بین فعالیت و وضعیت هوا وجود داشته باشد. این نکته در تصویر ۲۱ به خوبی قابل مشاهده است. البته الزام توجه به تنظیم شرایط محیطی نکته‌ای است که باید هنگام طراحی برای عملکرد اولیه نیز در نظر گرفته شود.

- درجه حرارت

همان‌گونه که در تصویر ۲۲ مشخص است، رابطه زیادی بین فعالیت تعریف‌شده و درجه حرارت فضا دیده نمی‌شود. در حقیقت، در اکثر موارد عملکردهایی انتخاب شده‌اند که به لحاظ گرما و سرما نیاز به شرایط مشخصی ندارند.

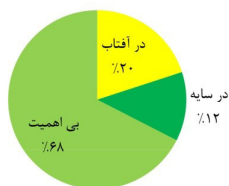
- رابطه بین فعالیت و تابش خورشید

با توجه به تصویر ۲۳، رابطه قابل توجهی بین فعالیت تعریف‌شده و تابش خورشید دیده نمی‌شود. در مواردی که عملکرد ثانویه نیاز به

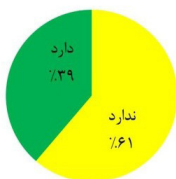
تصویر ۲۲. تنوع نمونه‌ها براساس رابطه بین فعالیت و درجه حرارت. مأخذ: نگارنده.

رابطه بین فعالیت و تابش خورشید

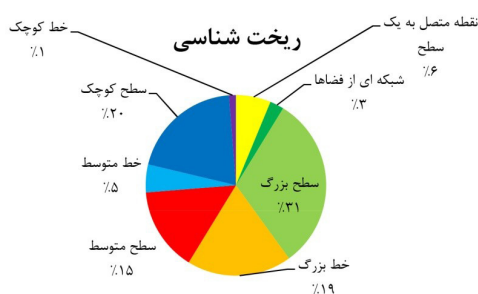

تصویر ۲۳. تنوع نمونه‌ها براساس رابطه بین فعالیت و تابش خورشید. مأخذ: نگارنده.

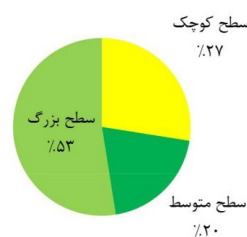
آلودگی صوتی

تصویر ۲۴. تنوع نمونه‌ها براساس میزان ایجاد آلودگی صوتی در اثر ورود فعالیت یا کاربران جدید به سایت. مأخذ: نگارنده.

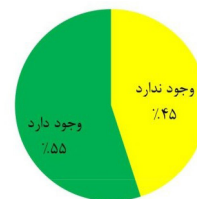

ریخت شناسی (جمع بندی)

تصویر ۲۵. تنوع نمونه‌ها براساس ریخت‌شناسی سایت. مأخذ: نگارنده.

رابطه بین فعالیت و آب و هوا (فصل)

تصویر ۲۱. تنوع نمونه‌ها براساس رابطه موجود بین فعالیت و آب و هوا. مأخذ: نگارنده.

سایه داشته است، سایبان‌ها یا پوشش‌هایی برای محافظت کاربران از آفتاب تعیین شده است.

- آلودگی صوتی

هرچند اضافه شدن کاربران جدید سبب افزایش میزان آلودگی صوتی می‌شود، اما همان‌طور که در تصویر ۲۴ دیده می‌شود، در نمونه‌های مطالعه شده، طراحان سعی کرده‌اند این افزایش آلودگی صوتی را کنترل کنند.

- ریخت‌شناسی

به لحاظ شکل‌شناسی، همان‌طور که در تصویر ۲۵ دیده می‌شود، تنوع قابل ملاحظه‌ای در فرم و ابعاد فضاهایی که به صورت چندعملکردی مورد استفاده قرار گرفته‌اند دیده می‌شود. هر فضا، بسته به قابلیت‌های خود، پتانسیل‌های متفاوتی برای کاربری‌های جدید ارائه می‌کند. خلاقیت برنامه‌ریزان در جستجوی امکانات جدید برای یک فضا، به نتایج بسیار متنوع و متفاوتی منجر شده که هر کدام در بستر خود موفق بوده‌اند.

- دسترسی

فضاهایی که انتخاب شده‌اند فضاهای در دسترس هستند. یعنی دسترسی مستقیم به بیشتر آنها امکان‌پذیر است. اما همان‌گونه که در تصویر ۲۶ مشخص است، درصد فضاهایی که با دروازه ورودی کنترل می‌شوند یا ورود به آنها به واسطه یک فضای دیگر صورت می‌گیرد نیز، قابل توجه است.

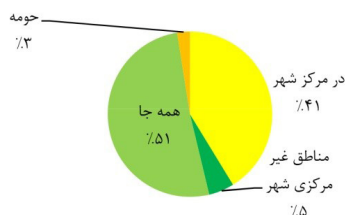
- موقعیت در شهر

همان‌طور که در تصویر ۲۷ دیده می‌شود، اکثر فضاها به لحاظ موقعیتی محدود به منطقه خاصی نبوده‌اند. با وجود اینکه فضاهای نسبتاً زیادی در مراکز شهرها و نقاط پرتراکم با این ایده افزایش عملکرد داشته، اما این مسأله تنها به مراکز شهرها محدود نشده است.

- جذابیت (موقعیت + فعالیت)

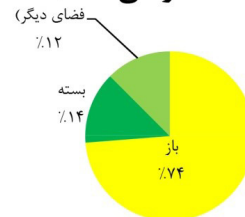
تصویر ۲۸ نشان می‌دهد که معمولاً فضاهایی برای داشتن عملکرد ثانویه انتخاب شده‌اند که از ابتدا جذابیت‌های خاصی (مثلاً به لحاظ موقعیت) برای جلب مخاطب داشته‌اند. این پتانسیل، درصد موفقیت آنها به عنوان یک فضای چندعملکردی را افزایش داده است.

موقعیت در شهر

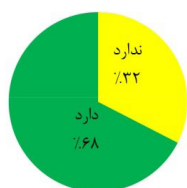
تصویر ۲۷. تنوع نمونه‌ها براساس موقعیت در شهر. مأخذ: نگارنده.

دسترسی

تصویر ۲۶. تنوع نمونه‌ها براساس دسترسی به سایت. مأخذ: نگارنده.

جذابیت (موقعیت + فعالیت)

تصویر ۲۸. تنوع نمونه‌ها براساس جذابیت حاصل از وجود امکان یک فعالیت جدید در یک موقعیت مشخص. مأخذ: نگارنده.

- خطرات (قبل از اضافه شدن فعالیت ثانویه)

فضاهایی که برای داشتن عملکرد ثانویه یا اضافه شده انتخاب شده‌اند، همان‌طور که در تصویر ۲۹ دیده می‌شود، فضاهایی بودند که به لحاظ موقعیت و همجواری‌ها کم خطر بودند؛ در حقیقت، فضاهایی که از قبل امنیت آنها چه به وسیله موانع فیزیکی و چه به وسیله نیروی انسانی تأمین شده است.

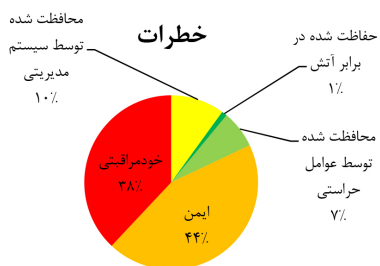
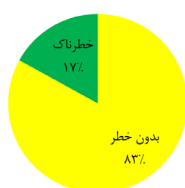
- تغییر در مسئولیت در قبال فضا به لحاظ قانونی

بر طبق تصویر ۳۰، درصد تغییر در مسئولیت فضا با عدم تغییر در آن نسبتاً مساوی است. این مسأله نشان می‌دهد تغییر یا عدم تغییر مسئولیت نکته‌ای است که می‌شود از دیدگاه‌های مختلف آن را بررسی کرد و برایش راه‌حل‌های متفاوتی ارائه داد. هر شهر و هر منطقه، بسته به فرهنگ و قوانین خود شرایط خاصی به وجود می‌آورد که ممکن است با منطقه مجاور متفاوت باشد.

- شیوه‌های حفاظت از افراد و اشیاء

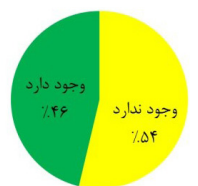
همان‌گونه که در تصویر ۳۱ مشخص است، در بیشتر موارد زمینه‌های لازم برای تأمین امنیت افراد و تجهیزات فضا پیش‌بینی شده است. اما در بخش قابل توجهی از نمونه‌های مورد مطالعه، مسئولیت حفاظت از افراد و اشیاء بر عهده خود استفاده‌کنندگان است.

خطرات (جمع‌بندی)

تصویر ۲۹. تنوع نمونه‌ها براساس میزان خطرات موجود (قبل از اضافه شدن فعالیت ثانویه). مأخذ: نگارنده.

تغییر در مسئولیت در قبال فضا به لحاظ قانونی

تصویر ۳۰. تنوع نمونه‌ها براساس تغییر در مسئولیت فضا در قبال فضا به لحاظ قانونی. مأخذ: نگارنده.

- روشنایی و نورپردازی

از آنجایی که هدف اصلی افزایش ساعات‌های کارکرد یک فضا در کنار افزایش راندمان آن در ساعات‌های کاری است، همان‌طور که در تصویر ۳۲ دیده می‌شود، در بیشتر موارد نیاز به تعبیه نور اضافی برای فضا دیده می‌شود. در اینجا می‌توان رابطه بین یک فضای چندعملکردی به یک فضای ۲۴ ساعته را مشاهده کرد. در حقیقت یک فضای ۲۴ ساعته شکل ارتقا یافته و تکمیل شده‌ای از یک فضای چندعملکردی - با تعریف ارائه شده در قبل - است.

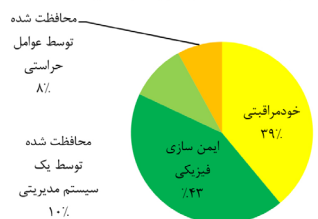
- مصالح کف

بر طبق تصویر ۳۳، تنوع فضاهای بررسی شده به لحاظ کفسازی، نشان می‌دهد که ایجاد فضاهای چندعملکردی هم در محیط‌های طبیعی و هم در محیط‌های مصنوعی امکان‌پذیر است.

- نوع پوشش (سقف)

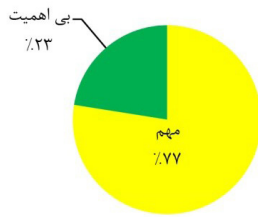
همان‌گونه که در تصویر ۳۴ مشاهده می‌شود، فضاهای بررسی شده عمدتاً فضاهای باز بوده‌اند. این فضاها معمولاً در عملکرد دوم نیز

شیوه‌های حفاظت از افراد و اشیاء

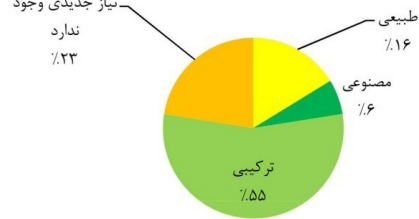

تصویر ۳۱. تنوع نمونه‌ها براساس شیوه‌های حفاظت از افراد و اشیاء. مأخذ: نگارنده.

روشنایی و نورپردازی (جمع بندی)

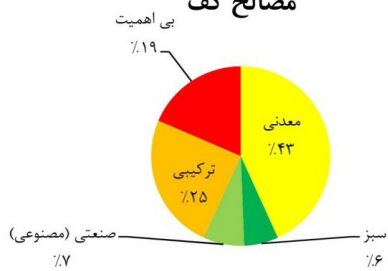

روشنایی و نورپردازی

تصویر ۳۲. تنوع نمونه‌ها براساس لزوم ایجاد روشنایی و نورپردازی. مأخذ: نگارنده.

مصالح کف

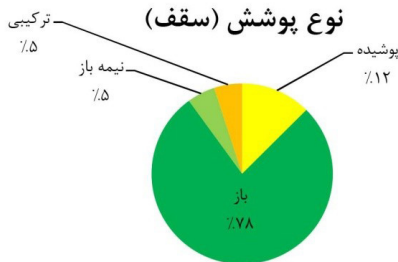
تصویر ۳۳. تنوع نمونه‌ها براساس مصالح کف. مأخذ: نگارنده.

به صورت باز باقی ماندند و نیاز شدیدی به تعبیه یک پوشش یا سایبان مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری

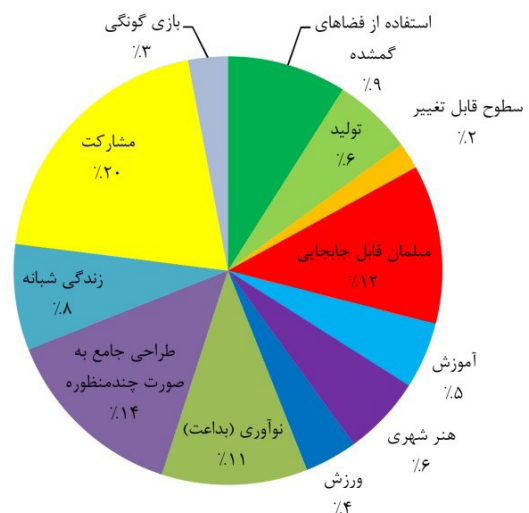
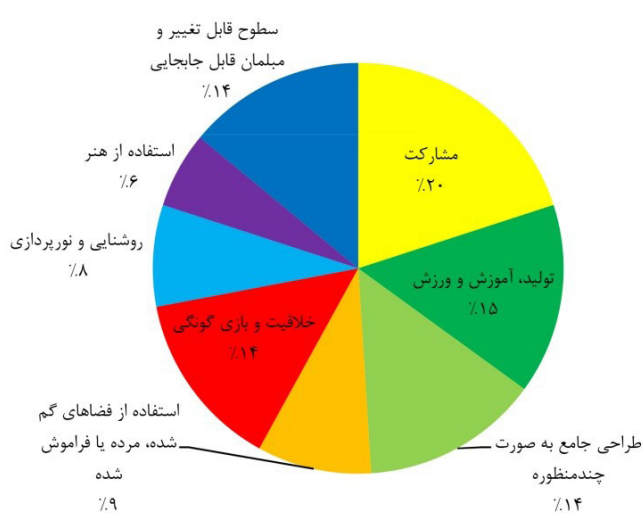
بررسی ۸۰ نمونه یاد شده و ارزیابی آنها براساس معیارهای به‌دست‌آمده، منجر به دسته‌بندی آنها در ۱۲ الگو شد. میزان تکرار الگوها در میان نمونه‌ها باهم تفاوت دارد. برای دستیابی به نتایج یک‌دست‌تر، الگوهای به‌دست‌آمده در تصویر ۳۵ سمت چپ با هم ترکیب شده‌اند و در قالب ۸ الگو به شکل خلاصه (ن. ک. به تصویر ۳۵ سمت راست) درآمده‌اند. این الگوها عبارت است از: مشارکت (در طراحی، اجرا و اداره): شرکت‌دادن تمامی بازیگران و کاربران آینده در فرایند تصمیم‌گیری، اعتماد به آنها و ایجاد حس تعلق در آنان نسبت به فضا، آموزش مفاهیم مرتبط با زندگی شهری و شهروندی، تغییردادن معنای فضای عمومی در ذهن شهروندان از «فضایی که به هیچ فرد خاصی تعلق ندارد» به «فضایی که متعلق به همه افراد است»، دخالت‌دادن افراد در برنامه‌ریزی، تغییر و اداره فضا.

نوع پوشش (سقف)

تصویر ۳۴. تنوع نمونه‌ها براساس نوع پوشش (سقف). مأخذ: نگارنده.

- تولید، آموزش و ورزش: استفاده از فضا برای تولید محصولات

تصویر ۳۵. راست: الگوی اولیه مشاهده‌شده در نمونه‌ها، چپ: گروه‌بندی الگوهای اولیه در قالب ۸ الگو. مأخذ: نگارنده.

تصویر ۳۶. هشت الگوی استخراج شده برای طراحی فضاهای شهری چندعملکردی از طریق بررسی نمونه‌های موردی. مأخذ: نگارنده.

خوراکی (کشاورزی شهری)، فعالیت‌های آموزشی و ورزشی به جای تمرکز بر تفریح صرف.

طراحی جامع به صورت چندمنظوره و به شکل شبکه‌ای از فعالیت‌ها: نگاه چندبعدی به طراحی، در نظر گرفتن فضا نه به عنوان یک جزیره تک افتاده، بلکه به عنوان بخشی از یک شبکه‌ی فعالیتی که در تغییر زندگی منطقه مؤثر است.

استفاده از فضاهای گم‌شده، مرده یا فراموش شده: به کارگیری فضاهایی همچون بام‌ها، زیرزمین‌ها (شهرهای عمودی) و همچنین زمین‌های خالی در کنار استفاده از فضاهای موجود در جهت حل مسائل اجتماعی و ایجاد امنیت.

خلاقیت و بازی‌گونی: استفاده از اشکال، ترکیبات و عملکردهایی که برای کودکان جذاب باشند و به گونه‌ای خلاقانه، درگیری آنها با محیط پیرامونشان را بیشتر کنند، به کارگیری راه‌حل‌های نو یا رویکرد متفاوت نسبت به مسائل شهری.

روشنایی و نورپردازی: برنامه‌ریزی برای یک زندگی شبانه غنی، افزایش ساعت‌های فعالیت یک فضا با توجه به تغییرات به وجود آمده در سبک زندگی مدرن و کاهش ساعات کاری افراد، توجه به زیباسازی با نور در کنار تأمین امنیت در شب.

استفاده از هنر: وارد کردن هنرهای تجسمی و دراماتیک در زندگی روزانه هم به عنوان رسانه و زمینه‌ای برای تعامل، و هم برای ایجاد زیبایی.

سطوح قابل تغییر و مبلمان قابل جابجایی: ایجاد امکان برای شخصی‌سازی فضا بر اساس نیازهای کاربران با استفاده از مبلمان قابل جابجایی، اضافه کردن ابعاد جدیدی به شخصیت یک فضا در برهه‌های زمانی خاص با طراحی سطوح قابل تغییر که امکانات متنوعی را در زمان‌های مختلف فراهم می‌کنند. این هشت الگو در تصویر ۳۶ نشان داده شده‌اند. ایده طراحی فضای چندعملکردی می‌تواند از ابتدا در فرایند طراحی معماری و طراحی شهری با ایجاد یک طرح جامع براساس فضاهای چندمنظوره و استفاده اشتراکی از فضا وارد و به خلق یک شبکه از فعالیت‌ها منتهی شود. با زنده کردن بام‌ها، زیرزمین‌ها و فضاهای خالی و طراحی مبلمان انعطاف‌پذیر و قابل جابجایی که بتواند خود را با شرایط یا فعالیت‌های جدید تطبیق دهد، راه برای استفاده از خلاقیت افراد در استفاده از فضا هموار می‌شود. در نظر گرفتن مسائل مربوط به طراحی پایدار، این نوع نگاه را به افقی دیگر هدایت می‌کند: افزایش تراکم با حفظ کیفیت زندگی و آماده برای تغییرات آینده.

در نهایت باید توجه داشت که «استفاده اشتراکی» یک فرهنگ است. باید برای معرفی این ایده به افراد و تشویق آنها به اینکه به فضا به عنوان یک سرمایه که می‌تواند به صورت اشتراکی - نه فقط بین کاربران مختلف بلکه بین فعالیت‌های متفاوت - مورد استفاده قرار گیرد، زمان صرف شود. فرهنگ «استفاده اشتراکی» از منابع، سرمایه‌ها و امکانات، امری است که تنها از طریق اطلاع‌رسانی و آموزش در طول زمان به وجود می‌آید.

پی‌نوشت‌ها

* این مقاله مستخرج از بخشی از رساله دکتری «عطیه غفوری» با عنوان «فرم پایدار شهر: انطباق با نیازهای آینده از طریق ایجاد فضاهای شهری چندعملکردی» است که به راهنمایی دکتر «کریستین وبر» در لابراتوار لیو دانشگاه استراسبورگ در سال ۱۳۹۵ انجام شده است.

۲. pop up

۳. Privately-Owned Public Spaces

۴. منابع اینترنتی که مورد استفاده قرار گرفتند عبارت است از:

sciencedirect.com, www.pps.org, www.publicspace.org, www.asla.org, www.dezeen.com, www.arcdaily.com, www.worldlandscapearchitect.com, etc.

کلیدواژه‌هایی که برای جستجوی مستقیم در گوگل استفاده شدند عبارت است از: multifunctional space, multifunctional urban/public space, multi-purpose urban/public space, multi-use urban/public space, mixed-use urban/public space, multiple usage of urban/public space, transformable space, innovative urban/public space, adaptable urban/public space, shared use of urban/public space, diversity in urban/public space, mixed-use urban development, mutual activities in urban/public space, collective achievement across time and space, space-time in urban/public space, cooperative use of urban/public space, temporary public space, temporary city, combining functions, functions synchronization in urban space, etc.

- Lovell, S. T. (2010). Multifunctional urban agriculture for sustainable land use planning in the United States. *Sustainability*, 2(8), 2499-2522.
- Marcus, C. C. & Francis, C. (1997). *People places: Design guidelines for urban open space*. New York: John Wiley & Sons.
- Ng, E. (2009). *Designing high-density cities for social and environmental sustainability*. London: Earthscan LLC.
- Otte, A., Simmering, D. & Wolters, V. (2007). Biodiversity at the landscape level: recent concepts and perspectives for multifunctional land use. *Landscape Ecology*, 22(5), 639-642.
- Pérez-Soba, M., Petit, S., Jones, L., Bertrand, N., Briquel, V., Omodei-Zorini, L. ... de Groot, R. (2008). Land Use Functions – a multifunctionality approach. In K. Helming, M. Pérez-Soba & P. abbush (Eds.), *Sustainability Impact Assessment of Land Use Changes*. Berlin: Springer Berlin Heidelberg.
- Potschin, M. B., Klug, H. & Haines-Young, R. H. (2010). From vision to action: Framing the leitbild concept in the context of Landscape Planning. *Futures*, 42(7), 565-667.
- Rodenburg, C. A., Vreeker, R. & Nijkamp, P. (2003). Multifunctional land use: an economic perspective. In C. A. Rodenburg, R. Vreeker & P. Nijkamp (Eds.), *The economics of multifunctional land use: Experiences and policy lessons*. Maastricht: Shaker Publishing.
- Thompson, C. W. & Travlou, P. (2007). *Open space: People space*. London: Taylor & Francis.
- Vreeker, R., De Groot, H. L. F. & Verhoef, E. T. (2004). Urban multifunctional land use: Theoretical and empirical insights on economies of scale, scope and diversity. *Built Environment*, 30(4), 289-307.
- Zeidler, E. H. (1985). *Multi-use architecture in the urban context*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- غفوری، عطیه و وبر، کریستین. (۱۳۹۹). فضاهای شهری چندعملکردی: راهکاری برای افزایش کیفیت زندگی شهری در شهرهای متراکم، منظر. ۱۲(۵۳)، ۲۶-۴۷.
- Alexander, C., Ishikawa, S. & Silverstein, M. (1977). *A pattern language: Towns, buildings, construction*. New York: Oxford University Press.
- Brandt, J. & Vejre, H. (2004). *Multifunctional landscapes - Motives, concepts and perspectives, Multifunctional landscapes - Theoty, values and history*. London: WitPress.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2012). *Public places - Urban spaces: The dimensions of urban design*. Burlington: Architectural Press.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G. & Stone, A. M. (1992). *Public space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Craw, S. (2017). Case-based reasoning. In C. Sammut, G. I. Webb (Eds.), *Encyclopedia of Machine Learning and Data Mining*. Boston: Springer.
- Erell, E., Pearlmutter, D. & Williamson, T. (2012). *Urban microclimate: Designing the spaces between buildings*. London: Earthscan.
- Francis, M. (2003). *Urban open space: Designing for user needs*. Washington, D.C.: Island Press: Landscape Architecture Foundation.
- Gehl, J. (1987). *Life between buildings: Using public space*. Washington: Island Press.
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington: Island Press.
- Ghafouri, A. (2016). *Sustainable urban form; multifunctionality and adaption: Redefining urban spaces as multifunctional shared areas*. Unpublished doctoral thesis, University of Strasbourg, Strasbourg, France.
- Kayden, J. S. (2000). *Privately owned public space: The New York City experience*. New York: John Wiley.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

غفوری، عطیه. (۱۳۹۹). مشارکت: مبنای طراحی فضاهای شهری چندعملکردی. منظر، ۱۲(۵۳)، ۲۶-۳۹.

DOI: 10.22034/manzar.2020.242655.2080

URL: http://www.manzar-sj.com/article_119461.html